

▶ Robert Jakimowicz (rec.), Rafał Lisiakiewicz, *Polityka Rosji wobec Polski w okresie prezydentury Władimira Putina (2000–2008)*, Wydawnictwo MADO, Toruń 2011, ss. 383.

Polityka Rosji wobec Polski zawsze budziła i budzi zainteresowanie wielu środowisk w naszym kraju, w tym akademickiego. Decydują o nim m.in. takie przesłanki, jak trudne sąsiedztwo

mające swoje korzenie w dalszej i bliższej przeszłości oraz odmienne interesy i oczekiwania obu stron, które bardzo wyraźnie dały znać o sobie w ostatnim mijającym dwudziestoleciu. Na uwagę, przy analizie polityki Rosji wobec Polski, zasługuje asymetria we wzajemnych relacjach, na którą składają się czynniki obiektywne. Federacja Rosyjska jest największym terytorialnie państwem świata (większa 55 razy od Polski), w wydatkach na cele militarne zajmuje trzecie miejsce w świecie (72 mld USD w 2011 r.) za Stanami Zjednoczonymi (770 mld USD) i ChRL (143 mld USD), natomiast Polska zajęła dalekie 21 miejsce (2009 r.). Rosja jest ludniejsza od Polski czterokrotnie (142,8 mln i 38,5 mln ludności w 2011 r.). PKB Rosji jest również większe od PKB Polski, ale tylko trzykrotnie (rosyjskie w 2010 r. wyniosło 1 bln 429 mld 600 mln USD, natomiast polskie na koniec 2011 r. 446 mld 599 mln USD). Z asymetrii tej wynikają dwie istotne konsekwencje dla wzajemnych stosunków. Z jednej strony, Rosja prowadzi globalną politykę zagraniczną, w której Polska traktowana jest jako drugorzędny, czy nawet trzeciorzędni element. Natomiast z drugiej strony, Rosja jako jeden z podstawowych graczy na arenie międzynarodowej i sąsiad Polski zajmuje wyjątkowe miejsce zarówno w świadomości społeczeństwa polskiego, jak i jego elit politycznych. Poświęcone są jej również zarówno artykuły, jak i monografie naukowe.

Na polskim rynku wydawniczym niedawno ukazało się opracowanie po-

święcone polityce Rosji wobec Polski za prezydentury Władimira Putina. Praca składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii i liczy łącznie 383 strony. Celem pracy jaki postawił sobie autor jest analiza tej polityki i próby odpowiedzi na pytania z nią związane, które szczegółowo przytoczył we wstępie.

W pierwszym rozdziale „Podstawy polityki Rosji wobec Polski” autor przedstawia ich obszerną panoramę, która niewątpliwie doskonale przybliżyła istotę polityki zagranicznej Rosji, co pozwala na lepsze zrozumienie postępowania polityków rosyjskich wobec naszego kraju zarówno w omawianym, obecnym, jak i późniejszym okresie. Ponadto niewątpliwą zaletą rozdziału pierwszego jest przeprowadzenie wielopłaszczyznowej analizy polityki zagranicznej Rosji, pozwalającej czytelnikowi lepiej zorientować się w meandrach rosyjskiej polityki zagranicznej na szerszej arenie międzynarodowej. Jedną z ważnych kwestii, która poruszona została w tym rozdziale jest problem umocnienia politycznego systemu autorytarnego państwa rosyjskiego po dojściu do władzy Władimira Putina (w 2000 r. odbyły się wybory prezydenckie), co niewątpliwie nie pozostało bez wpływu na politykę zagraniczną Rosji. Niemniej jednak rozdział pierwszy zaledwie sygnalizuje rosyjską politykę zagraniczną wobec Polski, i choćby z tego powodu wydaje się być zbyt obszerny – kończy się na 124 stronie. Ponadto w pracy nie zawsze pojawiają się uprawnione porównania wyda-

rzeń z okresu radzieckiego i rosyjskiego, pomimo faktu, że FR jest kontynuatorem prawnym poprzedniego państwa. Na przykład po zasygnalizowaniu kwestii puczu Janajewa, bezpośrednio pojawia się kwestia sporu między prezydentem Jelcynem i parlamentem.

Drugi rozdział analizuje politykę Rosji wobec Polski w kontekście rozszerzenia Unii Europejskiej. To co zasługuje na uwagę w nim, to wyraźne zarysowana asymetria jaka ma miejsce w polityce zagranicznej obu państw wobec siebie, a która decyduje o postrzeganiu naszego kraju przez FR w szerszych perspektywach: NATO, UE i Europy Środkowo-Wschodniej. Autor dowiódł w tym rozdziale, że polskie zaangażowanie na rzecz prozachodnich dążeń państw Europy Środkowo-Wschodniej, aktywna polityka związana z umacnianiem więzi politycznych i wojskowych z USA oraz rozszerzaniem NATO, które stanowią elementy polskiej racji stanu, są odbierane negatywnie przez polityków rosyjskich. Podobnie bezpieczeństwo energetyczne widziane z polskiej perspektywy jest nie do przyjęcia dla partnera rosyjskiego. W tym miejscu należy dodać, że autor nie zaakcentował wyraźnie w swojej pracy (rozdział trzeci) ogromnego rozczarowania polityków polskich polityką rosyjską po uzyskaniu pełnego członkostwa w NATO i UE. Mieli oni nadzieję, że atmosfera w relacjach polsko-rosyjskich znacznie się poprawi. Tymczasem Rosja potraktowała zarówno Polskę, jak i nowe państwa członkowskie NATO i UE, jako państwa

drugiej kategorii, w stosunku do starych państw członkowskich obu ugrupowań. W przypadku NATO polityka ta miała się pierwotnie sprowadzać do ograniczenia sił zbrojnych, infrastruktury obronnej oraz możliwości stacjonowania i swobodnego przemieszczania się sojuszu na terenie nowych państw członkowskich. Następnie sprowadzała się do niedopuszczenia instalacji, na terytorium Polski i Czech, elementów amerykańskiego systemu obrony antyrakietowej, nazywanej w mass mediach tarczą antyrakietową. Natomiast w przypadku UE Rosja starała się konsekwentnie nie respektować zawartych wcześniej umów między Federacją Rosyjską i Unią Europejską wobec nowych członków.

W rozdziale trzecim poprawnie zostały przedstawione m.in. skutki polskiego zaangażowania na Ukrainie dla stosunków z FR oraz rozgrywanie przez polityków rosyjskich sprzeczności występujących na polskiej scenie politycznej, w UE oraz między krajami Europy Środkowo-Wschodniej. Jednak przy omawianiu elementów konfliktogenych autor nie zasygnalizował w rozdziale nierozwiązanych problemów po dzień dzisiejszy. Wśród nich: sprawy zwrotu mienia polskiego skonfiskowanego po rewolucji październikowej; rekompensaty za represje i pracę przymusową obywateli polskich zamieszkających w ZSRR w okresie stalinowskim; uzyskania odszkodowań za straty wyrządzone przez wojska byłego ZSRR i FR, które stacjonowały na terytorium Polski; zwrotu archiwaliów i dzieł sztuki,

które znalazły się w czasie drugiej wojny światowej w Związku Radzieckim; uregulowania kwestii dysparytetu w liczbie i powierzchni posiadanych przez obie strony działek i nieruchomości przedstawicielstw dyplomatycznych; sprawę treści podręczników szkolnych. Szczególnie ważna jest kwestia podręcznikowa. Polsko-Rosyjska Komisja Podręcznikowa, która powstała na początku lat 90. XX wieku w zasadzenie nie podjęła merytorycznej działalności i była bezczynna. Dopiero po 20-letniej przerwie podjęła działalność, o czym jednak autor nie mógł już wspomnieć, ponieważ praca kończy się na 2008 r. Ponadto problemy historyczne są rozpatrywane przez Polsko-Rosyjską Grupę do Spraw Trud-

nych, która została powołana w styczniu 2002 r., jednak ze względu na pogorszenie stosunków obustronnych była bezczynna. Dopiero w czerwcu 2008 r. jej działalność została reaktywowana.

Podsumowując należy stwierdzić, że praca obszernie i ciekawie przedstawia politykę FR wobec Polski za prezydentury Putina w szerszej perspektywie, na płaszczyźnie multilateralnej, co jest największą zaletą pracy, ponieważ ułatwia zrozumienie miejsca Polski we współczesnych stosunkach międzynarodowych, szczególnie w Europie. Ponadto praca zyskuje zarówno na znaczeniu, jak i aktualności z powodu ponownego objęcia przez Władimira Putina urzędu Prezydenta Federacji Rosyjskiej.

Robert Jakimowicz